

לקוטי שיחות
PROJECT
LIKKUTEI
SICHOS

טור ליקוט

הרב מנחם מענדל רייצס

חלק טו | ויגש | שיחה ב

שני האישים הדומיננטיים בפרשת השבוע הם יהודה ויוסף.

בתחילת הפרשה יוסף הוא השליט הבלעדי, אלא שיהודה בגבורתו עומד כנגדו, ולבסוף דברי יהודה מכריעים את יוסף והוא מגלה את הסוד שהצליח עד כה לשמור. גם בהמשך הפרשה אנו מוצאים הדגשה מיוחדת על יהודה, שנבחר על ידי יעקב אביו לשליחות "אל יוסף להורות לפניו גושנה" (מו, כח).

וכמובן, ההפטרה מתייחסת במפורש לשני ה'גיבורים' הללו, כאשר הנביא מדבר על יחסי הכוחות שבין 'עץ יוסף' לבין 'עץ יהודה', בעוד כל שאר שבטי ישראל נמשכים אחריהם. בתורת החסידות, במאמרים ובשיחות של השבוע, מאריכים בניתוח ההשוואה שבין 'יוסף' ל'יהודה' לפי ענינים הפנימי בעבודת ה'.

אמנם השיחה ב'לקוטי שיחות' חלק טו שיחה ב' לפרשת ויגש, עוסקת דוקא בשאר השבטים-האחים, עשרת בני יעקב הנוספים, שלא שימשו במלכות כיוסף ולא היו גיבורים כיהודה.

*

השיחה באה לבאר את פירוש רש"י על הפסוק (מז, ב) "וּמְקַצֵּה אָחִיו לְקַח חֶמֶשׁ אֲנָשִׁים וַיֵּצֵאם לְפָנָי פְּרַעֲהָ".

רש"י מסביר, ש'מקצה אחיו' מתייחס לאחים החלשים יותר, אלו שחזותם אינה משקפת גבורה. ליוסף היה ענין להציג בפני פרעה את מי שפחות חזק, ובכך למנוע מצב שבו יתבקשו להתמנות כאנשי מלחמה במצרים.

לפי ההסבר הזה מובן מאליו שיהודה לא היה אחד מהחמשה, שהרי הוא בלט בגבורתו; נשאר איפוא עשרה אחים, כאמור, שמתוכם עלינו להרכיב שתי חמישיות: חמישיית החזקים שאותם החביא יוסף, וחמישיית החלשים שאכן הציג לפני פרעה.

ובכן, מדברי רש"י עולה שהחלוקה לשתיים מוסכמת – בקבוצה אחת נמנים **ראובן, שמעון, לוי, יששכר ובנימין**, ובקבוצה שניה נמנים **דן, נפתלי, גד, אשר וזבולון**. ולמען ההגדרה המקוצרת - בקבוצה

הראשונה כולם 'בני גבירות' (ארבעה בני לאה ובנימין בן רחל), ואילו בקבוצה השנייה נמצאים כל 'בני השפחות' (בלהה וזלפה) כשאליהם מצטרף זבולון, בנה הצעיר של לאה.

אך בעוד הגדרת הקבוצות ברורה, הרי ה'תחרות' שביניהן לא הוכרעה, ורש"י מביא על כך שתי שיטות – לפי שיטת 'בראשית רבה' החלשים שהציג יוסף לפני פרעה הם הקבוצה הראשונה ('בני הגבירות'), ואילו לפי שיטת ה'תלמוד בבלי' הקבוצה הראשונה הם דוקא החזקים יותר, בעוד הקבוצה השנייה ('בני השפחות' וזבולון) הם החלשים.

הפלא הגדול הוא, שבפירושו לפרשת 'וזאת הברכה' (לג, יח) מזכיר רש"י רק את שיטת ה'תלמוד בבלי', כלומר: הוא כותב בפשיטות שחמישיית החלשים כוללת את דן, נפתלי, גד, אשר וזבולון – ואינו מזכיר בכלל שקיימת גם שיטה הפוכה. האמנם במשך הזמן הגיע לידי רש"י מידע חדש, שהכריע להעניק את עיטור הגבורה לקבוצה הראשונה?!...

*

פלא זה – ה'סתירה' לכאורה בין דברי רש"י בפרשתנו לדבריו בפרשת 'וזאת הברכה' – עומד במרכז השיחה, שיחה ארוכה ומורכבת. נביא כאן 'טעימה' קלה ממסקנת הדברים:

העובדה שרש"י מביא בפרשת 'וזאת הברכה' רק את שיטת ה'תלמוד בבלי', אינה מלמדת על הכרעה ומסקנה; אין זאת אלא שהמשמעות בפרשה שם יותר נוטה לשיטה הזאת, ולכן שם הוא מעדיף לפרש בדרך זו – לא כהחלטה סופית, אלא כעדיפות בלבד.

הווי אומר:

בפרשתנו מביא רש"י שתי שיטות, שלכל אחת מהן יש את ההוכחות שלה, וגם בלימוד פרשת 'וזאת הברכה' יש שני צדדים כיצד ללמוד. אמנם לאחר שבפרשתנו כבר הזכיר רש"י את שתי השיטות ולא הכריע – משום שבכל שיטה יש קושי משלה – הרי כשהוא מגיע לפרשת 'וזאת הברכה' הוא מקצר ומסתפק בהבאת שיטת ה'תלמוד בבלי', שהיא יותר נוחה וקלה בפירוש הפרשה ה**ספציפית** שם, שבה באים 'בני השפחות' (ולצידם זבולון) אחרונים בסדר הברכות ובנוסח מיוחד, והדבר מתאים יותר לפירוש שהיו חלשים.

אבל מבחינת ה**מכלול** של פשט המקרא, קיימת עדיפות דוקא בשיטת ה'בראשית רבה', ולכן בפרשתנו פותח רש"י בשיטה זו כשיטה ראשונה, משום שהיא יותר מתאימה עם הרוח הכללית של סיפורי התנ"ך:

בעת כניסת בני ישראל לארץ ישראל, העמידו בראש המלחמה את בני שבט **גד**, שהיתה בהם גבורה מיוחדת ויוצאת דופן, ובפרט מסויים הם אף התעלו על בני שבט יהודה, שכן דוקא בשבט גד נאמר (ברכה לג, כ) 'וטרף זרוע אף קדקד';

גבורת שבט **נפתלי** ידועה היא מתקופת השופטים, בעת מלחמת סיסרא, שם ניהלו את המלחמה ונצחו "עשרת אלפים איש מבני נפתלי" (כמסופר בהפטרות פרשת בשלח);

ואף בשבט **דן** אנו מוצאים גבורה מיוחדת, ומשה מדמה אותו לאריה - "דן גור אריה" (ברכה לג, כב), ולא במקרה יצא משבט זה שמשון הגבור.

מכל זה (ועוד) עולה המשמעות שדוקא 'בני השפחות' התברכו בגבורה ובעוצמה מלחמתית, וזה מחזק את שיטת ה'בראשית רבה' - שחמישיית החלשים כללה את ארבעת בני לאה (מלבד יהודה וזבולון) ואת בנימין, בעוד בני זלפה ובלהה (וזבולון עמהם) היו החזקים – ולכן רש"י בפרשתנו מקדים שיטה זו בהיותה העיקרית.

[ולסיום, אולי יש להוסיף אסמכתא (בדרך החידוד) לשיטת ה'בראשית רבה' שלוי היה מן החלשים – מזה שבנוסח התפלה לחנוכה אנו מדברים על החשמונאים, הכהנים שמשבט לוי, ומגדירים את נצחונם כנצחון **החלשים** על הגבורים... ודו"ק].

***